

O MAKETI SENJA SEDAMNAESTOG STOLJEĆA

Na molbu profesora Ante Glavičića da ispričam kratki historijat izrade makete što predstavlja Senj u XVII stoljeću, moram se vratiti dvadesetak godina unatrag, kad sam još bila asistent profesora Jurja Denzlera na Katedri za povijest i oblike arhitekture Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu.

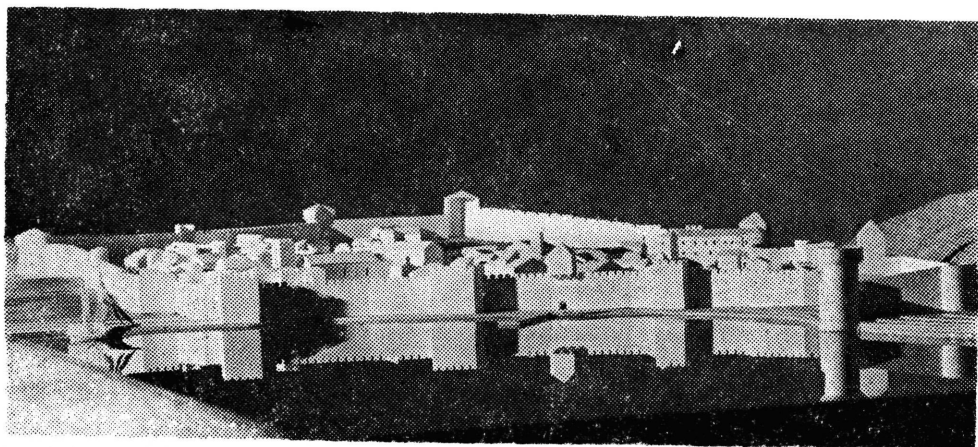
Jednog dana (. . . kako započinju sve priče) došao je na katedru profesor tog fakulteta (akademik i sadašnji potpredsjednik JAZU) dr Andre Mohorovičić s počasnim konzervatorom senjskim, dr Vukom Krajačem, senjskim sinom i zaljubljenikom u senjske starine.

Svrha njihova dolaska bila je da me nagovore da preuzmem tehničku obradu arhitektonskog snimanja relevantnih senjskih arhitektonskih objekata kao podlogu za izradu makete Senja koja bi rekonstruirala izgled grada u XVII stoljeću, u jednom od vrhunaca njegovog povijesnog značenja.

Dr Vuk Krajač govorio je s toliko entuzijazma, ljubavi i poznavanja o kulturnoj baštini Senja da me pridobio za svoj plan, koji se sastojao u tome da sa studentima arhitekture, od njega vođena, obavim najprije arhitektonska snimanja, a zatim tehnički posao oko priprema za izradu spomenute makete. Dogovoreno je da s radom započnemo odmah u vrijeme slijedećih ljetnih praznika. No umjesto u Senju, te sam praznike proboravila u bolnici, a slijedeće, kad sam započela s arhitektonskim snimanjima, dr Vuk Krajač zbog bolesti više nije bio u Senju, a ubrzo zatim umire. Tako na žalost nikad više s tim eruditom i vrsnim poznavaoцем senjskih starina nisam bila došla u kontakt. No zadana je riječ, obveza ostala. Započeli smo sa snimanjima u nadi da ćemo potrebne podatke za rekonstrukciju dobiti na uvid iz njegove ostavštine. No usprkos svim nastojanjima do toga nažalost nije također nikad došlo.

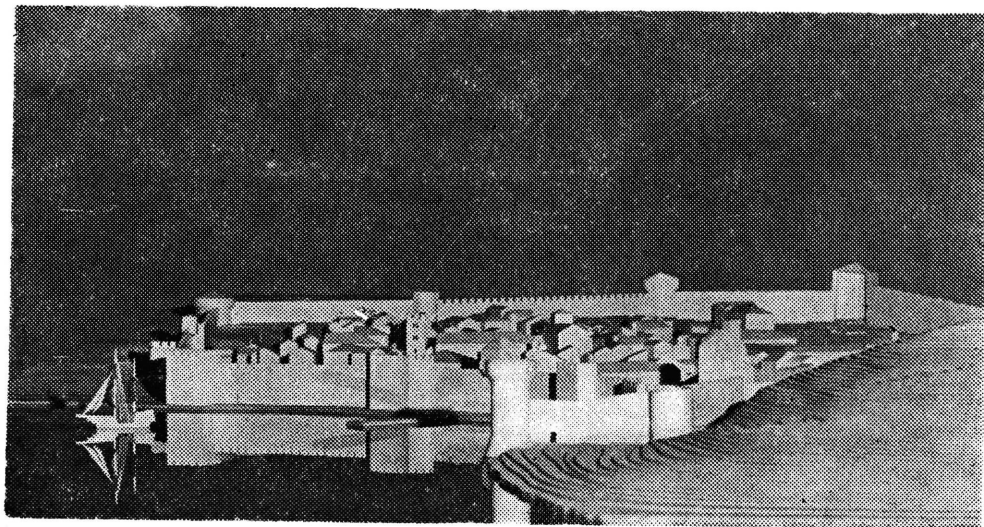
U međuvremenu sazrela je odluka da se obnovi tvrđava Nehaj, stradala za vrijeme rata. U tu svrhu bili smo profesor Ante Glavičić i ja poslani u Beč da sakupimo potrebnu dokumentaciju za obnovu Nehaja. U desetak vrlo radnih dana sakupili smo iz bečkih arhiva veliku količinu pisane i grafičke dokumentacije koja se svojom širinom protezala ne samo na Nehaj nego na cijeli grad tijekom posljednjih stoljeća.

Slijedećih nekoliko praznika završeno je arhitektonskim snimanjima zidina, kula, kaštela, crkvi, stambene arhitekture, a radili smo uz suradnju ekipa studenata punih mladenačkog entuzijazma za taj rad. Sve ove arhitektonske snimke, uz svu navedenu grafičku i pisanu dokumentaciju, s obradom

*Sl. 119 — Maketa starog grada Senja iz vremena XVII st. Snimljeno od zapada.
Znanstveni rad dr arh. Melite Viličić i suradnika s Arhitektonskog fakulteta u
Zagrebu*

Sl. 120 — Maketa grada Senja iz XVII st. Snimak od juga

urbanističkog razvoja grada, fortifikacione, sakralne te stambene arhitekture, publicirane su godine 1971.¹

Istodobno, studirajući sakupljenu dokumentaciju, tragali smo za onim dijelovima gradskih zidina koje više nisu bile na prvi pogled vidljive. Kad su vidjeli za čim tragamo u tom su nas zdušno pomagali sami senjski građani i upućivali nas na sve ono što su sami o tome znali. Tako smo na tragove zidina nailazili pod zemljom, ili na primjer na puškarnicu unutar nekog ormara ugrađenog u zid, što je dokazivalo da je zid te kuće ostatak nekadašnjih gradskih zidina, itd.

No doista, kako je taj grad, koji je za našu povijest neobično važan, mogao izgledati u davno doba, osobito u XVII stoljeću, kada ga napuštaju uskoci s kojima je njegovo ime još uvijek neraskidivo vezano?

Sve više podataka o tome bilo je sakupljeno što proučavanjem dokumenata iz bečkih arhiva, što iz publicirane dokumentacije, ponekog starijeg Vodiča po Senju, iz malobrojne stručne i znanstvene literature. Iz raznih izvora. I rješenja kao da su se sama nametala, a sve na temelju postojećeg, sačuvanog. Tako su i fragmenti pročelja na uglu kod svetišta katedrale-identični s onim na glavnom pročelju — jasno govorili o korpusu te crkve prije njene obnove u XVIII stoljeću, o kojoj postoji pisana dokumentacija.² Kako je originalno mogla izgledati na primjer kula Lipica, jasno proizlazi na temelju očuvanog stanja,³ a prema postojećem stanju, nizu dokumenata, pisanih i grafičkih, doista se mogla rekonstruirati gotovo cijela građevna povijest kaštela.⁴ S dosta sigurnosti može se dokumentirati postojanje i izgled stare gradske lože.⁵ Urbanistička situacija unutar zidina može se također sa dosta vjerodostojnosti rekonstruirati, a zidine na temelju već spomenutog mogle su se također grafički rekonstruirati, dokumentirajući sve njihove tri dimenzije, pa je ta cjelokupna dokumentacija i obrađena.⁶

Tako se s vremenom u radu na toj temi, kao sama od sebe, pojavila dosta jasna slika o mogućem, najvjerojatnijem izgledu Senja u XVII stoljeću, što je vizualno realizirano u maketi.

Dok je rad na arhitektonskom snimanju cijele ekipe bio financiran sredstvima Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu, RSIZ-a za kulturu a počesto i onima Gradskog muzeja u Senju, veliku podršku i znanstvenu pomoć dao nam je od samih početaka rada profesor Ante Glavičić, a moralnu pomoć i podršku osobito dugujem profesoru dr Andri Mohorovičiću, kao i Znanstveno-nastavnom vijeću svoga Arhitektonskog fakulteta, koji je od svojih dosta skromnih sredstava izdvojio potrebnu svotu da preko Komisije za znanstveno-istraživački rad dade izraditi spomenutu maketu prema nacrtima što ih je izradila ekipa.

Ta je maketa izvedena iz bijelog pleksiglasa u mjerilu 1:500. Detaljnije su obrađene zidine s kulama, kaštel, katedrala i gradska loža, kao tri naj-

1 M. Viličić: Arhitektonski spomenici Senja, RAD JAZU 360, 65—129, s 250 slika i 50 arhitektonskih snimaka.

2 Obrađeno u: M. Viličić: Grafička rekonstrukcija katedrale sv. Marije u Senju, Senjski zbornik III, 1967—8, 54—87.

3 Obrađeno u: M. Viličić: Prijedlog za obnovu kule Lipice u Senju, Senjski zbornik IV, 1970, 263—270.

4 Obrađeno u: M. Viličić: Građevna povijest senjskog kaštela i grafička rekonstrukcija pojedinih faza izgradnje, Senjski zbornik V, 1971, 3, 153—184.

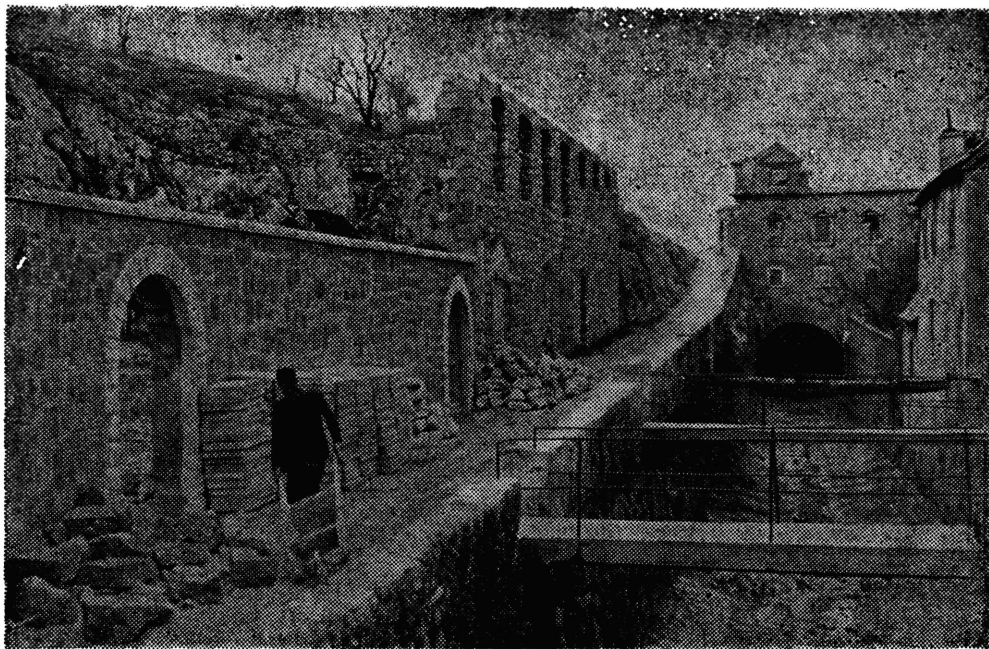
5 Obrađeno u: M. Viličić: Prilog pitanju da li je u Senju sačuvana jedna od najstarijih gradskih loža našeg jadranskog područja? RAD JAZU 381, 1978, 49—56.

6 M. Viličić: Proučavanje arhitektonske i urbanističke strukture Senja u XVII stoljeću, predano 1978. na štampanje Sveučilišnoj nakladi Liber u Zagrebu.

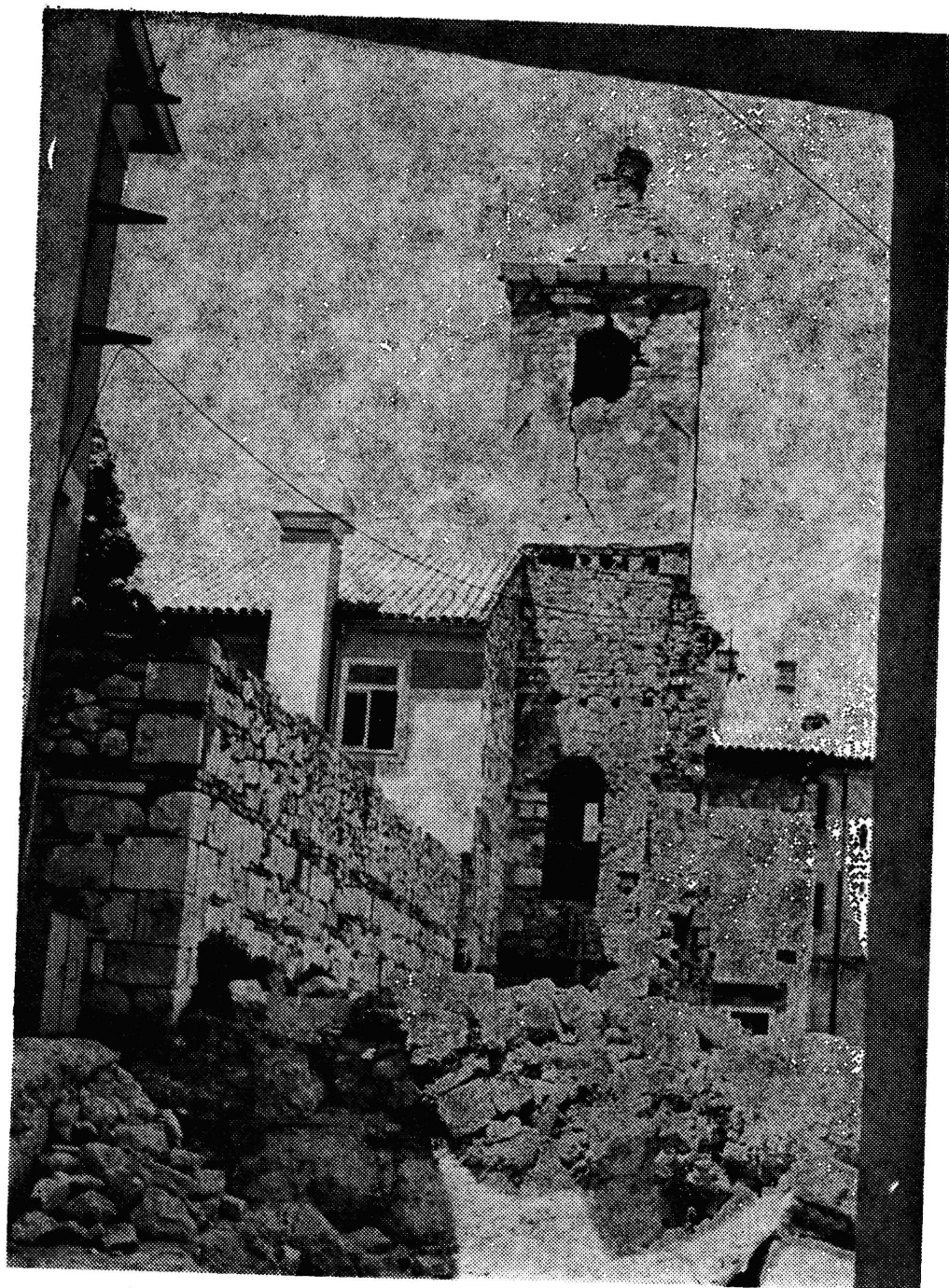
važnija primjera fortifikacione, sakralne i profane arhitekture. Ostali sakralni objekti raspoznaju se na maketi, bilo po tornjevima bilo po preslicama, a profani, stambeni, o kojima je bilo podataka, prikazani su u sve tri dimenzije, bez posebnih detalja. A da se osjeti gustoća gradskog tkiva, gradske prometnice prikazane su samo linijom, a zgrade koje ih tvore nisu plastično prikazane, budući da je manjkala dokumentacija o ostalim dimenzijama. Tako je sve što je u njoj prikazano bazirano na (uvijek navedenim) dokumentima.

Prema navedenom, vlasnik makete bio je Arhitektonski fakultet, no sa puno razumijevanja fakultet je poklanjao Gradskom muzeju Senja, kako bi bila u gradu čiju prošlost predstavlja. Izložena u samom muzeju, ili možda najbolje u Nehaju (koji će možda kao muzej uskoro biti pristupačan javnosti), maketa će omogućiti da se u toj komparaciji doživi nekadanji izgled Senja. A to će, vjerujemo, biti interesantno svakom Senjaninu i svakom drugom posjetiocu.

Na kraju bih željela napomenuti da nažalost zbog pomanjkanja finansijskih sredstava na maketi nije prikazana okolica Senja, osobito sam Nehaj, pa bi jednom ta nadopuna učinila ovu maketu još zanimljivijom.

Sl. 121 — Izgradnja ljetne pozornice na Kolanu 1952 (?). Korito senjskog potoka — Kolan, gradski bedemi i magazin ex Ježić (»Žižula«) donedavna slikovit senjski ambijent

Sl. 122 — Prostor bivše crkve Sv. Franje s tornjem. Na ovom prostoru izgradit će se Mauzolej Senjskih uskoka